

СТОРІНКИ З МИНУЛОГО

Серпень
2025 р.

видання дрогобицьких краєзнавців Число 8 (40)

МІСЯЧНИК ІСТОРІЇ, КУЛЬТУРИ ТА ПОБУТУ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

«БУВ ЛИПЕНЬ 1917 РОКУ...»

Рік 1917 надав Україні неабиякі можливості для створення незалежної держави. Розвали під час Першої світової війни (1914 – 1918) Росії (1917) і, згодом, у 1918 р., Австро-Угорщини, подарували Україні не те що надію, а вагомий шанс стати самостійною і суверенною. Деякі історики стверджують, що, мовляв, українці, які століттями перебували у складі різних держав і не мали свого державницького досвіду, не були готові до повної незалежності. Однак інформація, наведена нижче, говорить нам, що це не зовсім відповідає істині, а вина програних визвольних змагань цілком лягає на тодішніх українських очільників, на Центральну Раду, яку очолював М. Грушевський. Тоді ряд європейських держав вибороли свою незалежність: Чехія, Фінляндія, Польща, Литва, Латвія, Естонія та ін. Україні ж не поталанило і, як

наслідки – у подальшому голодомори, знищення української інтелігенції, патріотів і, звичайно ж, сьогоднішня кривава російсько-українська війна.

У часописі (місячнику) «Визвольний шлях» (травень 1969 р.), який видавався «Українською видавничою спілкою» в Лондоні впродовж 1950 – 1990 рр., надрукована стаття Дмитра Куликовського «Як ми будували державу?» Автор, **очевидець тих подій**, подає свої спогади про ті буремні часи.

«Був липень 1917 року. Автор цих рядків лежав у військовому шпиталі у Вінниці тяжко хворий, з перебитою ногою. Шпиталь містився за містом у касарнях гармашів. Перед касарнями простягався величезний вигін, площею може 500 гектарів, що тягнувся аж до річки Бугу, під саме місто. І ось одного дня цей вигін почав заповнюватися вояками. По кількох днях я вже бачив із свого ліжка крізь вікно з першого поверху, здавалося, безмежне море військових людей. Запитав, що то означає? Мені пояснили, що з'їхалися з різних військових частин вояки-українці з метою **утворити українську армію** та, мовляв, вже післано делегацію до Києва. Кількість зібраних на площі подавано до 120 тисяч. Сама Вінниця в той час мала біля 40 тисяч населення.

Цілий липень того року була чудова погода: тепла, соняшна, тиха й суха, – за весь час не впала й крапля дощу. Це вможливило тій масі вояків перебувати під голим небом. Харчувався кожний із своїх запасів. Цілий липень та маса людей марно й даремно чекала на відповідні заходи українського Києва: ніхто нею не поцікавився й не заопікувався. І коли люди побачили всю безнадію, проїли всі свої засоби, завошивилися, тоді почали роз'їжджатися. З цього бачимо, що це була маса **національно-свідомих українських людей**, бо витримати цілий місяць такого, гірше циганського, життя та не втекти додому, треба було мати тим людям, справді, високу ідею та тверду волю. Отже, 120 тисяч вояків, з яких упродовж тижня можна було укомплектувати чотири нормальних піхотинських корпуси та й озброїти, бо зброї на складах було тоді досить. Та це ж вже ціла армія! А такі операції можна було кілька разів повторити! То ж питаємося: мала тоді Україна силу? Мала в той час УЦРада на кого опертись?» (С. 560 – 561).

Згадані 120 тисяч вояків могли, очевидно, докорінно змінити хід тих подій і значно

«Ще не вмерла Україна». Худ. А. Скруток.
Поштова листівка. Перемишль, 1930-ті рр.

наблизити перемогу України у визвольних змаганнях. Ігнорування такої можливості можна вважати злочином проти держави та її народу.

Як відомо, М. Грушевський та В. Винниченко не підтримували створення сильної української армії. А навіщо вона Україні? У випадку чого – захистить «росія-матінка», адже українські очільники бачили тоді Україну як автономію в складі росії. І захистила... Із входженням України у склад СРСР протягом семидесяти років московитами були знищені мільйони українців, і перед усім цвіт нації – інтелігенція.

Здавна відомо, що найкраща вчителька життя – історія, однак, на жаль, ми, українці, тривалий час були поганими учнями. Починаючи з 1991 р., з часу відновлення української державності, Україна активно... роззброювалася і не без допомоги у цьому інших держав. Швидко забувся гіркий досвід визвольних змагань 1917 – 1920 років. Наслідки не забарилися – сьогодні москаль задався ціллю повністю знищити Україну та її народ.

Хочеться вірити, що нині, коли над нашою державою нависла страшна загроза, ми все ж таки станемо добрими учнями у вчительки життя – історії, бо іншого шляху у нас немає.

Володимир САДОВИЙ

ПРО ВИЗНАЧНИХ УКРАЇНСЬКИХ СЕЛЯН ВІД 1848 р. (мовою оригіналу)

В 1868 році помер у Ляхівцях, коло Богородчан, господар-дяк **Іван Капушак**. Цей селянин був одним з нечисленних на ту пору свідомих селян, визначний народний діяч. В році 1848, коли по скасуванню панщини австрійський уряд зарядив вибори до віденського парляменту, українці вибрали 37 своїх послів, а в тому 26 селян. До них належав Іван Капушак і сміло можна сказати, що перевищив у дечому не тільки всіх своїх товаришів селян, але й деяких послів з інтелігенції. Відзначався тим, що розумно й відважно промовляв при кожній нагоді в обороні селянського стану. До того треба ще додати, що в віденським парляменті треба було говорити по-німецьки і Капушак, як інтелігентний селянин зразу, ставши послом, завзявся доповнити своє мале знання німецької мови, яку знав трохи з початкової школи і може й дещо з війська. І **вивчився** настільки, що в парляменті всі його

Посли до Галицького сойму. 1861 р.

зрозуміли та його промова дня 15 липня 1848 р. викликала найбільше вражіння, бо була розумна і всіх зворушила. В дискусії над справою відшкодування, якого домагалися дідичі за панщину, Капушак сказав:

«Високий сойме! Хочу говорити про відшкодування, що його домагаються пани дідичі в

Галичині за панщину. Вічна справедливість вимагає того, щоб кожний, хто віддає щось проти своєї волі, дістав за те відшкодування. Але справедливість вимагає також, щоб кожний, хто чимсь безправно користувався, дав відшкодування за це безправне користування. Дідичі мали по закону домагатися від нас панщини. Але чи вони вдовольнялися тим, на що їм дозволяв закон? Ні, і ще раз ні! Коли ми, замість приписаних сто днів, мусіли працювати на пана триста днів у році, коли ми мусіли працювати по три й чотири дні або й цілий тиждень, а дідич рахував нам той тиждень за законний день, – то хто тут кому має заплатити відшкодування? Ми, чи вони? Кажуть, що дідич поводився з підданими ласкаво. Гірка була ця «ласка». Бо коли селянин напрацювався цілий тиждень, то в неділю чи свято мав трактament: **його заковували в кайдани й замикали в стайні, щоб він у понеділок не спізнився до роботи!**».

А далі розправився з тими, що говорили, що нібито самі дідичі подарували панщину. Він сказав: «Та що ж то за дарунок, коли за нього треба дати відшкодування? І коли ж то стався той дарунок? Чи може в 1846 році? Чи цього 1848 року в січні? Чи може бодай 8-го або 9-го марця? Ні! Аж 17 квітня, коли сини німецького народу жертвували своїм життям за наші права й свободу¹. Не панам дякувати за «дарунок», але німецькій молоді, що примусила панів податися перед духом часу! Панський дар прийшов запізно! Батоги й канчуки, що обкручувалися довкола наших голов і спрацьованих тіл, нехай їм будуть пам'яткою по нас і нехай це буде їм від нас відшкодування!».

Вже ця промова вказує, що був це чоловік справді розумний, – коли ще подумати, що діялося це тому 90 літ! Капушак уродився 1807 року, отже став послом, маючи 40 літ. Цікаво, чи на його могилі в Ляхівцях є який пам'ятник? Може хто з Ляхівців напише до нас, що знає про Канущака і чи люди шанують його пам'ять.

Певно, що й інші селяни, яких тому 90 літ вибрав нарід послами, мусіли також чимсь відзначитися, тому годиться назвати імена бодай декого з них. Отже послами були тоді вибрані ще напр. такі селяни: **Боднар** з Радівців на Буковині, **Стефан Гой** з Заліщик (ці обидва також промовляли 15 липня в Відні), **Григорій Андрушак** зі Скільського, **Йосиф Динець** з Сокаля, **Андрій Дзіваковський** з Жидачева, **Василь Гармацій** з Микулинець, **Йосиф Григору**к з Деятина, **Панько Козар** з Жовкви, **Іван Круховський**

Наші Буковинські соймові послы. Накладом Анни Ілевич. Микулинці. Галичина. Австрія, 1914 р.

з Городенкн, **Стефан Лесюк** з Коломиї, **Матій Мазуркевич** зі Збаража, **Гриць Ничипорук** зі Снятина, **Гринь Петришин** з Тисьмениці, **Кость Посацький** з Рожнітова (дяк), **Іван Ришко** з Кут, **Іван Ставарський** з Винник, **Йосиф Савка** з Оброшна. Савка оправдував селян, що не всі вміють по-німецьки, бо до 15 мая 1848 р. робили панщину, а пани не дали їм жадної школи, ні науки, тому домагався, щоб їм пояснювали наради по-українськи (чи як тоді казали: «по-руськи»).

Варто також згадати бодай декого з тих селян, що були вибрані при дальших виборах до парляменту в Відні і до сойму у Львові. До галицького сойму в 1861 р. були вибрані напр. селяни: **Никола Ковбасюк**, **Ілько Загоройко**, **Федір Айдрейчук**, **Іван Лапичак**, **Олекса Королук**, **Юсько Кравців**, **Гриць Процак**. Всі ці селяни промовляли разом з своїми товаришами-інтелігентами в соймі дня 24 квітня 1861 р. в справі полагодження сервігутьів, домагаючись, щоб двори допустили селян до лісів і пасовиськ.

До другого галицького сойму в 1868 р. були вибрані з селян м. ін. **Іщук**, **Филипів**, **Ковбасюк** (вдруге), **Королук** (вдруге), **Лепкалюк**, **Керничний**. Між цими визначався **Никола Ковбасюк** (1817–1889), селянин з Вербіжа біля Коломиї. Він був згодом вибраний і послом до парляменту; про те, що всюди сміло ставав в обороні народніх і селянських прав, знали навіть львівські вуличники і тому якийсь час прозивали всіх українців «ковбасюками», думаючи, що це для когось образа...

В р. 1889 вибрано послами до сойму двох визначних селянських діячів: **Олексу Барабаша** і **Йосифа Гурика**. Особливо відзначився Гурик родом з Станиславівщини (1852–1924). Дуже розумний, читаний, з товариською огладою, добрий бесідник, зумів здобути собі пошану навіть у тих політичних противників, що, звичайно, ди-

¹ Посол натякнув тут на революційні заворушення у Відні, що при-мусили цісаря надати конституцію.

*Перші українські соціально-демократичні послы.
Накладом Віденської української соціально-демократичної
організації. Відень, 1907 р.*

вилися на всіх селян «згори». На засіданню сойму 10 жовтня 1889 поставив Гурик внесок у справі помочі селянам, які потерпіли в 1888 і 1889 рр. від градобиття й повені. Дня 3 березня 1892 р. домагався скасувати дорогові мита й мостове. Дня 11 липня 1902 р. домагався в соймі враз з іншими нашими послами підмоги для «Просвіти» і пояснив, що селяни розуміють «Просвіту» так: «Народів щастя і гаразд полягає на просвіті. Бо просвічені з найнижчого стану доходять до найвищого значіння і стають найліпшими оборонцями свого краю і народу. І я, як член «Просвіти» від першого року її заснування, завдячую мою екзистенцію просвіті, хоч лишився сиротою на трьох моргах землі». Дня 29 грудня 1902 р. промовляв Гурик в обороні страйкуючих селян, що домагалися більшої заплати за роботу на двірських ланах. Він закінчив свою промову так: «Це вас дивує, що наш селянин, котрий дотепер давав собі кілки тесати на голові, раптом сказав: доти – а не далі!»

В 1908 р. вибрано послами до сойму м. ін. селян: **Павла Думку** († 1918) та **Івана Сандуляка** з Карлова, пов. Снятин († 1926), а в 1911 р. вибрано послом до парляменту селянина **Павла Лаврука** з Іспаса біля Коломиї.

В 1913 р. до сойму ввійшов уперше селянин **Тершаковець** з Комарна (ур. 1877), що й нині є послом. З визначних селянських послів найновіших часів варто згадати ще **Юру Чукура** з Ковалівки, біля Коломиї і **Ол. Вислоцького** з Гаїв біля Бродів.

Коли мова про селян-послів, то годиться згадати й тих свідомих селян, що, впоминаючись за виборчі права та за законність голосування, віддали своє життя. З них наведемо імена тільки двох: Дня 27 лютого 1897 р. згинув від жандармсь-

ких багнетів у Чернівці під Станиславовом **Петро Стасюк** і п'ять інших селян, що накликали людей до чесного голосування на своїх кандидатів. А дня 6 лютого 1908 р. згинув подібно в Коропці, пов. Бучач, селянин **Марко Каганець**, дуже свідомою людиною, член Народнього Комітету.

З передвоєнних замітніших народніх селянських діячів та організаторів згадаємо тут іще селян з Підгір'я, **Дувірака**, **Івана Дорундяка** з Кийданців († 1935), з Гуцульщини **Юру Соломійчука-Юзенчука**, відомого організатора «Січей» (1857–1914) та зі Збаражчини **Андрія Шмільського** (1866–1920).

Маємо між селянами й таких, що записалися в історії золотими буквами завдяки своїй жертвенності. Тут передусім згадаємо **Івана Телевяка** із Збаражчини (1837–1922), що не жалів свого значного маєтку, щоб допомогти ним українським приватним школам. Підпомагав гімназію в Збаражі й Рогатині, а загалом жертвував на «Рідну Школу» величезну суму: 52 тисячі корон! Тим, розуміється, не хочемо вменшити заслуг тих селян, що й нині жертвують свою лепту на добру ціль, напр. у Космачі й інших селах деякі свідомі люди позаписували по кусневі ґрунту на «Рідну Школу» або на «Просвіту». Всяка жертва є похвали гідна. Хочемо тільки підкреслити, що свідомий селянин не жаліє нічого для добра свого народу.

Безперечно, що визначними селянами є й ті, що не політичною, ні суспільною діяльністю, тільки своїм мистецьким хистом збагачують рідну культуру й так прославляють свій нарід перед світом (а це має й політичне значіння!). Багато в нашій народі здібних поетів-співаків, музикантів, лірників (головно за Збручем), та інших мистців, що мають у собі іскру Божу. Та майже нікого з них не знає історія поіменно, тільки відрізняє деяких гуцульських різьбарів, як от славних Шкрибляків: **Василя Токарика** (1851–1928), **Миколу** (1858–1920), **Федора** (род. 1861), **Юрка Юрика** (1823–1884), **Андрія Дячука-Дереюка** з Криворівні (1817–1880), **Марка Мегеденюка** з Річки біля Косова (1842–1912) та багато інших.

Ці імена, що ми тут навели, свідчать про великі і всесторонні здібності й культуру українського селянства. Це повинно нас, селян, заохочувати щораз краще розвивати свої таланти на славу собі й українському народові.

*«Ілюстрований календар». –
Львів, 1937 р., С. 47–48.*

КОТРИ ДІВЧАТА НАЙСКОРШЕ ЗАМІЖ ПІДУТЬ

(мовою оригіналу)

*Козаченько грає, – бровами моргає.
Вража його мати знає, на що він моргає.
Чи на тії воли? Чи на ті корови?
Чи на моє біле личко, чи на чорні брови?*

Тому рік часопис для сільських господинь і дівчат «Жіноча Воля» розписав був між молодими конкурс на тему: якого я хочу чоловіка та якої я хочу жінки? Мали давати свої відповіді хлопці й дівчата. Ох, тай прийшло тих відповідей! Щось більше, як пів року друкувала їх ота газета.

Не торкатимемо відповідей дівчат на питання «якого я хотіла б чоловіка», бо це, по-правді сказати, менше цікаве для нас. Вже хоч би тому, що парубки до нас, а не ми до них посилаємо старости, тобто вони нас, а не ми їх вибираємо. З тих усіх відповідей, що прийшли з усіх закутин наших земель, десь аж з Волині, десь аж з Полісся, не тяжко виробити собі думку, які дівчата найбільше подобаються хлопцям.

А хто ж би то з нас, дівчат, не цікавий знати, котра то дівчина має найбільше даних, щоб добре заміж піти? Отож слухайте, тай мотайте собі... на косу. Десь давніше, як ще наші мами дівували, як то ми по книжках читаємо, то дівчина, щоби ймити серце хлопця, завсіди мусіла мати «біле личко та чорненькі брови». Не без того, що й станок мусів бути, як веретено і голосочок, як дзвіночок. А вже як котра мала ясне волосся, то воно мусіло бути обов'язково ясне, як золото, а очі сині, як незабудьки...

Та воно добре – а що мали робити ті, що їм Бог трохи поскупив краси? Ті, в яких личко не все біле, а станок не все такий, що його можна одною рукою обняти? Чи такі не хочуть жити?

Ті хіба йшли за старих, за вдівців, та таких, що їх вже ніхто не хотів. Про них то, мабуть, і нарід коломийку зложив:

*– На високій полонині вітер сіно суши,
як ні старий поцілує, аж ні в грудях души...*

А тепер вже не те. З тих відповідей на анкету, що прийшли з всіх сторін наших земель, виразно видно, що теперішні хлопці звертають увагу не так на гарно приквітчану голівку, як більше на те, що в тій голівці. Не вірите?

Ось послухайте, що пише один до редакції «Жіноча Воля»:

– Я не вганяюсь за тим, щоб вишукати собі гарну жінку, бо що ж мені з того, що личко буде гарне, як ікона, а не буде до кого слова промовити? Та ж жінка не тільки на любощі-пестощі, але й на те, щоб було з ким поговорити, порадитись.

Дівчина із с. Заліщики (Тернопільщина).
Фото М. Баумера, 1935 р.

Та добре, скаже хтось, як Бог дав комусь розум Соломона, але бо так, як не всі гарні родяться, так не всі такі дуже розумні. Це правда, але ум свій можна розвинути читанням розумних книжок.

А що ви скажете на те, що всі хлопці висказались за тим, що бажають собі, щоб їх жінки передплачували свою жіночу газету і брали живу участь в громадському житті?

Один хлопець таки прямо пише:

– З несвідомою, некультурною жінкою не жив би, хоч би вона була красна, як рання зоря, хоч би мене мали до неї шнурками прив'язати.

Кожний-кожніський хлопець, що брав участь в цій анкеті, підкреслив і те, що його майбутня жінка мусить бути свідомою українка й добра патріотка. Наші хлопці, оці молоді українські громадяни, цікавляться сьогодні не тільки сінокосами та ховом худоби, але й тим, що в світі твориться. Вони свідомі того, що кожний українець повинен брати живу участь в житті свого народу, а не сидіти бездільно з заложеними руками й ждати, що чужі про нього скажуть. Це поважна справа. В селі коло Станиславова був такий випадок, що чоловік покинув жінку й не хотів з нею сидіти тому тільки, що... вона замало цікавилася громадянськими справами.

Покликали того чоловіка до громадської канцелярії, а він питає, чому він покинув жінку й пішов мешкати до своїх родичів? Та ж то встид для нього й жінки, публіка на село! А чоловік каже:

Молода гуцулка. Накладом «Говерла».
Делятин (Івано-Франківщина),
1930-ті рр.

– Та бо я – каже – ношу молоко до Станиславова до одних свідомих українців. Чую, як в тім домі все про політику говориться, як чоловік з жінкою обговорюють то якісь політичні процеси, то вибори, то засідання Союзу Народів. Наслухаюся того всього, хочу дома зі своєю жінкою поговорити, а та, як пень... тільки дивиться на мене. Думаю собі: не освідомлена. Передплатив їй жіночу газету. Гадаєте, що хоче читати? От, накриває нею молоко в гладущиках. І як я можу з такою жінкою жити?

Чистий клопіт був. Ледви війт уговкав чоловіка. Не було іншої ради: жінка мусіла обіцяти, що буде більше інтересуватись «політикою». Якби не те, що це правдива подія, то міг би хто подумати собі, що це така придибашка.

Багато, дуже багато хлопців бажає собі, щоб жінка була глибоко віруюча, добра християнка. Бо, як пише один з них:

– Жінка, яка має Бога в серці, не потрапить нікого скривдити, не потрапить ніколи зломити присяги, що її складала чоловікові в обличчі Бога. Побожна жінка погорджуватиме розпустою й ніколи не зійде на бездоріжжя.

Це правда. Це велика правда. Навіть тоді, коли хлопець-суджений, чи чоловік вже на час зійде на манівці, то дійсно побожна, глибоко релігійна жінка може його завернути з тієї дороги. Тому ми, дівчата, повинні бути побожні, ходити до церкви й держати з Нею не тільки тому, що це подобається нашим хлопцям, але й тому, що Церква – це наша остоя, це наша підпора в найтяжчих хвилинах життя. Не дармо ж наш нарід каже, що «Без Бога ані до порога»... Знаменне й те, що сучасні хлопці

(а маємо на увазі тільки свідомих українців і добрих християн) не дуже за маєтком питають. Давніше воно трохи йнакше було. Хлопці таки дуже за моргами та волами-коровами полювали. Не співається то в одній пісні?

– Ой, коби ти, дівчинонько, була багатенька,
Взяв би тебе за рученьку, повів до батенька...

Гарна це любов була! Як не багата, то нема що й перед очі батенькові показуватись. Але й бо дівчина була розумна, що так відтяла йому, як бритвою:

– Та коби я, козаченьку, була багатенька,
наплювала б я на тебе й на твого батенька...

Теперішні хлопці не хочуть так маєтку від дівчат, як того, щоб вони вміли з маєтком, як дістануть його у свої руки, розумно обходитися. Не один з них писав: – Не хочу багатого віна¹ від своєї жінки, але зате хочу, щоб вона мала жіночу господарську школу, а коли вже не школу, то бодай господарські курси.

І скажіть, чи це не розумно? Маєток, як кажуть, річ набута. Певно, що треба мати якусь основу життя, щось, від чого б почати, але позатим це... мамона². Як каже один наш поет:

– В гроші, сину, ти не вір,
бо гріш, як кажуть, лиш мамона.
Сьогодні в скрині перебір,
а завтра вітер з нею гонить.

Маєток і великий, не принесе багато користи, коли жінка не вмітиме зарядити ним. Коли ж жінка матиме господарський вишкіл, от скажімо, таку господарську школу в Шибалині, то вона й на моргові зуміє виплекати те, що інша на трьох моргах не втне.

Отак, збираючи ці всі прикмети разом, бачимо, що надію найскорше заміж вийти мають дівчата: свідомі українки, релігійні, та відповідно господарсько вишколені.

Треба сказати про наших хлопців, що вони насправду розумні, коли такі тверезі вимоги ставлять до своїх майбутніх жінок.

Не ляльковата краса (та то ніби кажеться, що красу на тарілці не крестимеш), не морги, не воли, не стада овець, а внутрішня, дійсна вартість дівчини-людини для них щось значить.

Занадто добре було б думати, що всі наші хлопці такі розумні. Це тільки вибрані споміж них, але, як будемо мати розумних дівчат, свідомих дівчат, то, напевно, наберуться від них культури й хлопці.

Чого то закоханий хлопець не зробить для любої дівчини?

О. П.

Календар на 1938 р., – Львів, С. 53–55.

¹ Віно – посаг, придане.

² Мамона (гр., євр.) – гроші, багатство, від назви халдейського бога Мамона.

«...ПРИРІКАЮ СТРИМУВАТИСЯ ВІД УСЯКОГО ПАЛЕНОГО НАПОЮ...»

Як відомо, пияцтво на наших теренах було розповсюджене здавна. Дехто стверджує, що його принесли москалі, однак це не зовсім відповідає істині. Як у нас, так і в московії, воно мало місце завжди.

Однак на Галичині з ним завзято боролися, а в московії – майже ні. У цьому і полягає основна відмінність. Вже у першій половині XIX ст. на наших теренах при церквах створювалися братства Тверезості, а в 1910 р. – Українське Протиалкогольне та Протинікотинове товариство «Відродження». Також при навчальних закладах створювалися гуртки аналогічного напрямку. Боротьба з пияцтвом велася досить активно і про один її цікавий аспект мова піде далі¹.

Як вже згадувалося, у багатьох селах при церквах створювалися братства Тверезості, про що свідчать їхні облікові книги, які дійшли до нашого часу. Вони були, як правило, гарно оздоблені, на червоному тлі золотими буквами бачимо напис: «Книга Брацтва Тверезости». Посередині завжди було присутнє зображення трираменного хреста. У них фіксувалися імена та прізвища тих, хто давав обітницю не вживати оковитої на певні терміни, частенько «до смерті» або «на віки». Такою, зокрема, є книга братства Тверезості села Бужок Золочівського району Львівської області.

На початку бачимо слюб (присягу), яку давали ті, котрі відмовлялися від вживання оковитої: «Я прирікаю і слюбую перед Господом Богом Всемогущим, Пречистою Дівою Марією, перед Ангелом хоронителем моїм і всіми Святими стримуватися від усякого паленого напою і мірність заховати у вживанні всякого іншого напою, який розпалює. Також буду старатися по силам моїм приклонити до сего святого братства і провадити до нього ближніх моїх.

При тому визнаю і признаю, що не тільки буду повинний за невірність проти Бога, а також заслужу собі на безчестя у людей, а навіть на вилучення і видалення з того святого братства, якщо бим коли будь той слюб святий, котрий тепер добровільно і з розвагою роблю, зухвало відважився порушити або зламати».

Порушити присягу перед Богом – тяжкий гріх, тож є усі підстави вважати, що ті, котрі давали таку обітницю, завжди її дотримувалися.

Перший запис у книзі датований 1874 роком, останній – 1913. Як не дивно, значна частина

присягаючих – жінки, котрі, очевидно, свого часу радо віддавалися в обійми Зеленого Змія.

Варвара Пушкар та **Марія Паулина**, дівиці, себто незаміжні, дали обітницю не вживати оковитої... «на цілий вік»! (запис 1875 р.)

Іван Грушка, тесля – «на три роки», при цьому вказується точна дата – 3/12/1875 р.

Михайло Чучман, парубок, себто нежонатий, – «на віки» (запис 4/1/1880 р.).

Тимко Петришин – «на весь вік од всего», а **Микола Сисун** – «від горілки і араку² (запис 2/4/1884 р.).

Іван Сапелюк, паламар – «на ціле жите» (запис 25/3/1890 р.).

Іван Чучман та його дружина **Анна** – «на ціле жите» (запис 1893 р.).

Досить цікавим є останній запис, датований 1913 роком: «В часі завідателства о. Ореста Лотоцького зложив обітницю на гарячі трунки (коли

¹ Про боротьбу з пияцтвом на Галичині див. «Сторінки з минулого», Ч. 4, 2022 р.

² Арак – горілка з рижу й цукру, нагадує на смак ром.

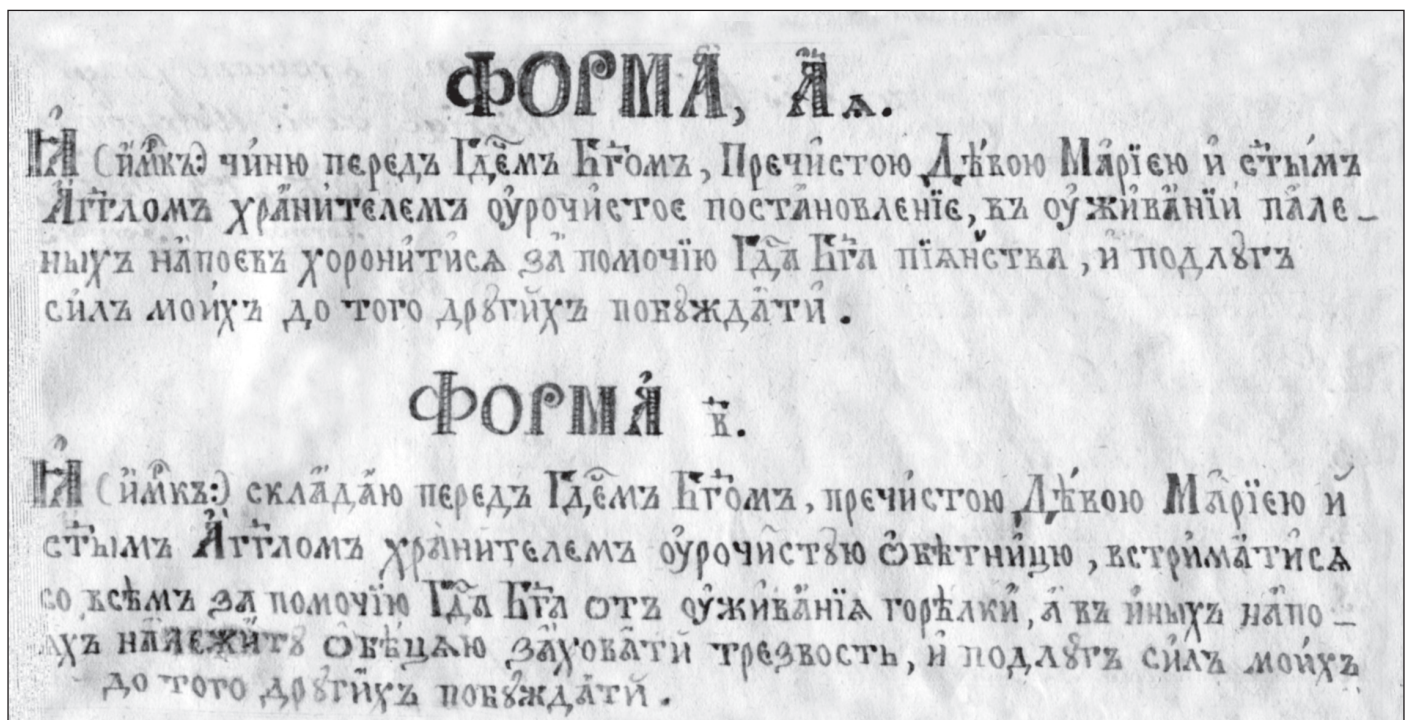
лежав смертельно хорий), формальної присяги не зложив, Фльоріан Баран, господар з Бужка». Чи не запізно він це зробив?

Загальна кількість присягнувших не вживати оковитої на «ціле жите» або різні терміни – 215. Деякі роки були досить «урожайними» на тих, хто відважився назавжди або на якийсь певний термін розірвати дружбу із Зеленим Змієм: 1875 – 31; 1887 – 25. Однак у 1890 р. на цей крок відважилися лише троє, у 1892 – п'ятеро, у 1893 – восьмеро, у 1895 – троє.

Цікавим є й те, що у книзі братства Тверезості села Дідушичі Великі, що на Стрийщині, тих, котрі заприсяглися не вживати оковитої «до смерти», усього кілька. Переважно давали обітницю утримуватися від одного до десяти років. Тоді як

у вищенаведеній книзі братства Тверезості села Бужок тих, котрі назавжди розривали дружбу із Зеленим Змієм, зафіксовано близько тридцяти.

Наведена інформація – яскравий доказ того, що галичани, хоча й далеко не всі, усвідомлювали ту небезпеку, яку на своїх крилах приносив Зелений Змій – розбиті сім'ї, деградація особистості, матеріальний упадок та злочинність. Чи створюються вищезгадані братства при церквах сьогодні? Нині практикується так зване кодування від вживання алкоголю, яке, доведено, малоефективне, а той й шкідливе. Однак ніщо не дає такого вагомого ефекту, як обітниця перед Богом, про що люди сьогодні, на жаль, потрохи забувають.

Текст присяги, яку давали ті, котрі відмовлялися від вживання оковитої (рукопис 1844 року з архіву автора).

Форма А(1)

Я, (ім'я) чиню перед Господом Богом, Пречистою Дівою Марією і святим Ангелом хранителем урочисте постановлення, в уживанні палених напоїв хоронитися з допомогою Господа Бога п'янства і по силам моїм до того других побуждати.

Форма Б (2)

Я, (ім'я) чиню перед Господом Богом, Пречистою Дівою Марією і святим Ангелом хранителем урочисту обітницю стримуватися зовсім з допомогою Господа Бога від вживання горілки, а в інших напоях належно обіцяю дотримуватися тверезості і по силам моїм до того других побуждати.

Володимир САДОВИЙ